

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1064084/2

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים:

הרב אברהם שינדלר, הרב רפאל י' בן שמעון, הרב יאיר לרנר

התובע: פלוני (ע"י ב"כ טו"ר יצחק ברקוביץ)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד יעל עוז)

הנדון: תביעה וכריכה כנות ו'כדין' – מהן? כריכת מזונות ילדים לאור הפסיקה

החלטה

לפנינו בקשה להכרעה בשאלת הסמכות של בית הדין במזונות הילדים שנכרכו בתביעת הגירושין של הבעל.

שני פנים להכרעה שלפנינו:

הפן ה'טכני' – האם התקיימו התנאים הדרושים לכריכה?

והפן המהותי – האם אפשר לכרוך מזונות ילדים?

רקע

בתאריך א' בשבט תשע"ו (11.1.16) פתח בעל תביעת גירושין ובכרוך לה תביעת רכוש מזונות ומשמורת. תוספת הבהרה בעניין הכריכה התקבלה מאת ב"כ הבעל בתאריך כ"ד באדר ב' תשע"ו (3.4.16).

בדיון בתאריך כ"ד באדר ב' תשע"ו (3.4.16) וכן בכתבי הסיכומים שהוגשו לבקשת בית הדין טענה באת כוח האישה כי הסמכות בנידון דין אינה מסורה לבית הדין וזאת מחמת תביעת גירושין שאינה כנה, כריכה שאינה כנה וכריכה שאינה כדין.

בא כוח הבעל, לעומתה, מכחיש מכול וכול וטוען שהתביעה הוגשה כדת וכדין, ומשכך הסמכות נתונה לבית הדין.

יש לציין כי האישה הגישה בבית המשפט בקשה למזונות זמניים, ובית המשפט ממתין עם הכרעתו עד לפסק דין בנושא הסמכות בהתאם.

טענות ב"כ האישה

ב"כ האישה טוענת שבמקרה דנן לא הייתה תביעת גירושין כנה. היא מסתמכת על כך שהבעל לא המציא לידי האישה את כתב התביעה מיד לאחר הגשתה, על כך שהבעל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המשיך להתגורר באותה דירה עם האישה לאחר תביעת הגירושין, ועל כך שהבעל ניהל משא ומתן במקביל לתביעת הגירושין.

בנוסף, טוענת באת כוח האישה כי גם כריכת המזונות אינה כנה. לדעתה, מאחר שהבעל לא ציין את סך הכנסותיו המלא ואת הפרטים המלאים של רכשו, די בזה כדי ללמד שהבעל מעוניין להטעות את בית הדין ולפיכך דין הכריכה להתבטל.

בנוסף, טענה באת כוח האישה לפגם בתנאי השלישי והוא כריכה כדין. לדעתה, מאחר שהבעל לא פירט את נכסיו המלאים ואת הכנסתו המלאה וכן בשל אי־פירוט של מזונות הילדים לא התקיימה כריכה כדין.

משכך, מבקשת באת כוח האישה לקבוע כי אין לבית הדין סמכות בעניין מזונות הילדים.

דיון והכרעה

המסגרת המשפטית

סמכותו של בית הדין הרבני לדון בענייני נישואין וגירושין נגזרת מכוח הוראת סעיף 1 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), התשי"ג – 1953 (להלן גם: חוק השיפוט), שלפיה:

“ענייני נישואין וגירושין של יהודים בישראל אזרחי המדינה או תושביה יהיו בשיפוטם הייחודי של בתי דין רבניים.”

סעיף 3 לחוק השיפוט מרחיב את סמכות בית הדין הרבני לכל עניין הכרוך בתביעת גירושין, אף אם עניין זה כלל אינו מענייני המעמד האישי. וכלשונו:

“הוגשה לבית דין רבני תביעת גירושין בין יהודים, אם על ידי האישה ואם על ידי האיש, היא לבית דין רבני שיפוט ייחודי בכל עניין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות לאישה ולילדי הזוג.”

מטרת הסעיף היא לאפשר לבעל הדין לרכז את ההתדיינות בתחומי המחלוקת השונים במסגרת דיונית אחת בבית הדין הרבני, ולהעניק לבית הדין סמכות להכריע בכל ענייני הגירושין תחת קורת גג אחת (בג"ץ 8754/00 רון נ' בית הדין הרבני הגדול, פ"ד נו (2) 625, 669, ביד"מ 1/60 וינטר נ' בארי, פ"ד טו 1457 (להלן: פרשת רון), 1466).

כידוע, כדי למנוע ניצול לרעה של הסדר הכריכה על ידי אחד מבני הזוג יצרה הפסיקה את המבחן המשולש: תביעת גירושין כנה, כריכה כנה, וכריכה כדין.

“בהגשת תביעת גירושין הכורכת את עניין המזונות לא סגי כדי למנוע דיון באותה סוגיה ממש לפני בית המשפט המחוזי כי תנאי הוא, כעולה מפסיקתו של בית משפט זה, שתביעת הגירושין שהוגשה לבית הדין הרבני היא כנה, שעניין המזונות נכרך בה כדין וכי כריכת המזונות בתביעת הגירושין אף היא כנה” (ע"א 118/80 גבעולי נ' גבעולי. וראה בג"ץ 8497/00 פייג־פלמן נ' פלמן, פ"ד נו (2) 118, 132; ע"א 118/80 גבעולי נ' גבעולי, פ"ד לד (4) 155, 157; בג"ץ 6334/96 אליהו נ' בית הדין הרבני האזורי (לא פורסם)).

הצורך בבדיקת הכנות הוסבר בדברי השופט זילברג:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"אם התביעה רק כסות עיניים להשמיט את הסמכות מתחת רגלי בית המשפט האזרחי אין היא מצליחה בהשמטה זו ובית המשפט עדיין מוסמך לדון בתביעת המזונות" (ע"א, 120/62 מאירוביץ נ' מאירוביץ).

"בית המשפט קבע את מבחני הכריכה כדי שתביעת הגירושים לא תשמש כסות עיניים בלבד" (ראה א. רוזן צבי. עיוני משפט כרך יד, וראה ע"א 118/80).

הווה אומר, מטרת הבדיקה היא לקבוע שתביעת הגירושין הייתה אכן במטרה להתגרש ולא כדי לסכל יתרון משפטי מהצד השני אף שאין בכוונתו להתגרש בשעת הגשת התביעה.

בדיקת הכנות, לפיכך, תיעשה בדרך של בחינה אם אפשר להסיק מתוך מכלול התנהגותו של הבעל על חוסר כנות.

מן הכלל אל הפרט

לאחר העיון, בית הדין אינו רואה בכל האמור כדי להפקיע את הסמכות מבית הדין, וכדלהלן.

תביעת גירושין כנה

לעניין טענת באת כוח האישה כי הבעל לא המציא את כתב תביעת הגירושין לידי האישה כדין, ומשכך יש לראותה כתביעת גירושין בלתי כנה: הנה, לפי תקנות הדיון לא מוטל על צד המגיש את התביעה ליידע את הצד השני (תקנות הדיון בבתי הדין הרבניים, התשנ"ג, פרק ד). מזכירות בית הדין היא המוסרת את כתב התביעה לידי הצד השני, ומותר היה לו לבעל לסמוך על כך.

מעיון בנתוני הדיוור של בית הדין הרבני עולה, שאכן כך נהגה מזכירות בית הדין.

כתב התביעה נשלח על ידי מזכירות בית הדין לאישה ואף צוין שכתב התביעה נמסר. וכך: ברור שלא הייתה כוונה על ידי מאן דהו להסתיר את פרטי כתב התביעה מן האישה.

להלן פרטי הדיוור כפי שעלו על מסך בית הדין:

"1064084/1 כתב תביעה – 11.1.2016 11.1.2016 – נשלח על ידי הדואר"

נמסר	נתניה	24.1.2016 16:01
יצא לחלוקה בידי שליח	נתניה	24.1.2016 07:50
הושארה הודעה במען, ליצירת קשר עם המוקד	נתניה	20.1.2016 11:50
יצא לחלוקה בידי שליח	נתניה	20.1.2016 11:33
בטיפול המוקד המוסר	נתניה	19.1.2016 18:30
יצא לחלוקה בידי שליח	נתניה	19.1.2016 12:20
התקבל במוקד	נתניה	12.1.2016 06:58
נותב לנתניה	מיון ארצי	11.1.2016 18:31

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

למרות האמור, הרי שהפסיקה הראתה שגם בתביעת גירושין בבית הדין יש חובת המצאה. פסיקת בית המשפט בעניין רגב (מ"א 1660/94 (ת"א) אריאלה רגב נ' חגי רגב) דרשה חובת המצאה גם מהתובע בבית הדין הרבני.

בית הדין סבור כי אין הכוונה להמצאה פורמלית של כתב התביעה הפיזי לידי הצד השני, אלא להמצאה מהותית וליידוע הצד השני על פתיחת תביעת הגירושין. על רקע זה יש להבין את פסיקת בית המשפט לענייני משפחה בתמ"ש 3343/97 (א' וו' נגד א' א') שלפיה רק במקרי קיצון אפשר יהיה לראות באי-המצאה של כתב תביעה ניסיון להסתרה ולחוסר כנות, כגון במקרה שבו הייתה העלמה מכוונת של הגשת התביעה באופן של סיכול היכולת של הצד השני להיוודע לתביעה או כגון אי-גילוי על התביעה במשך זמן ממושך ולא סביר (וראה בר"ע 173/82 כהן נ' כהן, וראה בר"ע 182/77 ספני נ' ספני).

הסבר זה שהכוונה בראיית אי-המצאה כחוסר כנות היא למקרה של העלמה מכוונת, מקבל חיזוק בדברי בית המשפט בבג"ץ 58/08 (פלונית נ' בית הדין הרבני האזורי חיפה):

"שלילת נפקותו של מבחן הזמן בגין חוסר תום לב המתבטא בהמצאה מאוחרת, צריכה שיעשה במשורה, במקרים חריגים שבהם חוסר תום הלב הוא מהותי במידה המצדיקה לחרוג מן הכללים הרגילים של הקניית הסמכות. בחינת תום הלב של הצד שהמציא את כתב התביעה באיחור צריכה לכלול, בין השאר, את זמן העיכוב בהמצאה, את הסיבה לאיחור בהמצאה, את מצב ההליכים בין הצדדים ואת הפגיעה שנגרמה לצד השני להליך עקב העיכוב בהמצאה. שקלולם של גורמים אלה, ואיזונם עם הצורך לתחום את החריג למבחן הזמן הרגיל, הם שיקבעו את התוצאה בנסיבותיו של כל מקרה."

עולה מהאמור שאין באי-ההמצאה גרידא מצד התובע להקים עילת חוסר כנות. יש צורך שהדבר ייעשה במכוון, מתוך מגמת הסתרה או באמצעות פעולה כוחנית של סיכול מידע.

בנידון שלפנינו לא התברר כי אכן הייתה הסתרה מכוונת של הגשת כתב התביעה, אלא – לכל היותר – פסיביות שנשמכה על הנוהג של מזכירות בית הדין להזמין את הצדדים לדיון וכפי שמצוין בתקנות הדיון. לפיכך, אין לראות בכך משום חוסר כנות בתביעת הגירושין.

כאמור, המזכירות שלחה את כתב התביעה ועל פי נתוני הדיוור כתב התביעה נמסר לידי הנמענת.

גם העובדה שהבעל התגורר עם האישה באותה דירה עד כחודש לאחר תביעת הגירושין אין בה כדי להעיד על חוסר כנות של הבעל בתביעת הגירושין שלו. כדי לאבחן חוסר כנות יש צורך בגיבוי של התנהגות הסותרת מהותית את תביעת הגירושין – קניית מתנה יקרה, מכתבי אהבה או בילוי משותף (וראה תמ"ש 037841/09 (ש' י' נגד ש' י') שתביעת גירושין במהלך טיפול זוגי תיחשב לחוסר כנות).

במקרה דנן, מאחר שהבעל והאישה לא קיימו יחסי אישות באותו זמן, ישנו בחדרים נפרדים ולא קיימו סדר יום של זוג נשוי, נמצא כי אין פגם בדרישת הבעל לגירושין על אף היותו תחת אותה קורת גג עם האישה במשך חודש נוסף. מגורים משותפים תוך כדי חיכוכים והגשת תלונות או תביעות משפטיות הם מעשים שבכל יום ואין בהם כדי להעיד על חוסר כנות.

גם העובדה כי הבעל הותיר חרך צר של תקווה לחזור ולשקם את חיי הנישואין, אין בה כדי לפגום במידת רצינותו להתגרש במקרה שהפתח הקלוש הנ"ל לא יתממש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בעניין זה די להזכיר מה שנקבע בבג"ץ מאירוביץ (ע"א 120/62) כי:

"העובדה כי הגירושין נתבעו על ידי הבעל באורח חילופי, דהיינו במקרה בו האישה לא תסכים לשלום בית, עדיין אינה שוללת מתביעת הגירושין את הכנות שבה."

ובהמשך:

"כך נוהגים בתי הדין כמעט בכל מקרה ומקרה, תחילה הם מנסים לפשר בין בעלי הדין, ורק כאשר נוכחים לדעת כי גבה טורא ביניהם הם פוסקים גירושין [...] תביעת הגירושין היא אפוא תמיד חילופית."

לאור האמור אין לראות בדברי הבעל בעניין הסיכוי התיאורטי לשלום סתירה לכנות תביעת הגירושין.

כריכה כדין

עוד טענה האישה כי כריכת המזונות לא נעשתה כדין, מאחר שלא פורטו צרכי הילדים החודשיים ולא הורחבו הפרטים בעניין.

טענה זו דינה להידחות. הצורך בנקיבת סכום המזונות כדי להוכיח כנות כבר נדחתה בבג"ץ ע"א 198/82 (דותן נ' דותן) ונקבע שיש צורך רק בבדיקה אם הבעל מעוניין לשלם את חובו אם יחויב בו. לעניין זה יפים דברי פסק הדין שם לכאן:

"הכנות אינה מתייחסת לרצונו של הבעל לשלם מזונות, אלא לכנות הכריכה, דהיינו אם הבעל מתכוון בכנות להתדיין לפני בית הדין בנושא המזונות."

בנוסף לכך: במקרה דנן הבעל כתב במפורש סכום מזונות שלדעתו די בהם למכלול צורכיהם של הילדים, מה שיכול לשמש אף כראיה פוזיטיבית להוכחת כנות מצדו (על פי ע"א 384/85 בן יאיר נ' בן יאיר).

אם לאישה יש דרישות נוספות, הן שייכות לחלק הדיוני של התביעה ולא לחלק המקדמי של קניית סמכות.

כריכה כנה

עוד טענה באת כוח האישה כי הכריכה מחוסרת כנות מפני שהבעל השמיט בכתב התביעה חלק מרכושו, וכמותו גם חלק מהכנסתו.

גם עניין זה אין די בו לפגום בתהליך הכריכה. מאחר שהבעל פירט את עיקר רכושו הרלוונטי לתביעה, וכמותו גם את רוב הכנסותיו, גם לו נניח שהיה פגם וחוסר דיוק בפירוט של הרכוש של הבעל, אין בזה כדי לפגום במידת הכנות של הכריכה.

וראה פסק בית הדין הגדול בעניין (שורת הדין כרך יג עמוד שעד):

"הכלל בדברים אלו ברור: העלמת פרטים מתוך כוונת זדון יכול לפגום בכריכה. אי מילוי פרטים שלגביהם נאמרו דברים כלליים שאינם מפורטים וניתן להשלים את החסר יכולים לבוא על תיקונם אחר כך."

בעניין זה ראה פסק בג"ץ בע"א 423/79 (צברי) שלפיו אין באי־פירוט נכסים סתירה לכנות כל זמן שאין 'עניין חריג' ומשמעות נסתרת להשמטת הנכס.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בענייננו, הנכס שהושמט היה שייך לבעל מלפני הנישואין ואינו נכלל באיזון המשאבים כלל, והילכך אין לייחס להשמטתו כוונת חוסר כנות.

וכן בע"א 739/87 (חדוה בבלי נ' שמואל בבלי, לא פורסם) שבו נפסק על ידי כבוד הנשיא:

"אינני מקבל את הטענה כי הכנות אשר בכריכה תיבחן לפי השאלה אם מי שתובע את הגירושין הביא בכתב התביעה פירוט מלא וממצה של כל רכוש. פירוט כאמור יכול ויידרש במהלך הדיונים, אך אין לקבוע ככלל שהוא חייב להיות מובא במלואו ובאופן ממצה בתוך התובענה דווקא."

לשאלה זו התייחס גם בית המשפט העליון בע"א 617/78 (בן יחזקאל נ' בן יחזקאל, פד"י לג (1) 696). שם נפסק: "היעדר פירוט בתביעת הבעל אין בו כדי לפגוע בסמכות בית הדין הרבני ועניין זה יכול לבוא על תיקונו במהלך הדיון שם."

כמו כן נפסק על ידי כבוד השופט טל בע"א 1565/94 (מנדלברג, פד"י מט (5) 174, 171 ליד האות ב): "[...] זאת ועוד אף כתב תביעה אשר אינו מפרט את מכלול הזכויות הרכושיות, אינו מעיד על חוסר כנות."

נכונים הדברים לענייננו לאור העובדה שהבעל לא ניסה להסתיר פרטים אלו במהלך הדיון אלא אדרבה השלים את בירור הדברים בדיון שהתקיים בתאריך כ"ד באדר ב' תשע"ו (3.4.16).

כמו כן יש לציין שהבעל התובע סובל ממוגבלות קוגניטיבית מסוימת, וכמו שכתב בא כוח הבעל בסיכומיו. כאשר הבעל מילא את פרטי כתב התביעה לא היה עדיין מיוצג, והוא נהג כמיטב הבנתו, ועל כן יש בדבריו גם כמה שגיאות כתיב. אולם ברור שהוא ציין את הפרטים כפי שציין למיטב הבנתו, והשתדל לדייק בפרטים, תוך ציון סכומים מדויקים של משכורתו וכו'. אין לראות בחוסר פרט זה או אחר, משום העלמה בזדון של הפרטים.

בנוסף לאמור יש לציין שבאת כוח האישה אינה מבקשת להשמיט את הסמכות מידי בית הדין בענייני הרכוש בטענה זו של חוסר כנות. בקשת באת כוח האישה התייחסה רק לכריכת המזונות וטענה לבטלות הכריכה מחמת חוסר הכנות בתביעת הרכוש אף על פי שלעניין כריכת הרכוש עצמה אין באת כוח האישה רואה כל חיסרון בכריכה!

מסתבר שהאישה, מסיבותיה שלה, בחרה להשאיר את הסמכות בענייני הרכוש בבית הדין ולהעביר את הסמכות בענייני המזונות לבית המשפט.

נראה שהפיצול בטענות בעניין הכריכה בנושא זה כאשר תביעת הרכוש החסרה היא הבסיס לחוסר הכנות הנטען בנוגע למזונות, בעוד תביעת הרכוש עצמה נשארת כרוכה – בו עצמו יש חוסר כנות ודינה של טענה זו להידחות.

סמכות בית הדין הרבני בכריכת מזונות קטינים

אף שהנידון דלהלן לא הועלה בין הטענות של ב"כ האישה. יתרה מזאת, באת כוח האישה הסכימה עם עמדת בית הדין כי ככל ויש כנות בכריכה קנה בית הדין סמכות, וכפי שכתבה בסיכומיה:

"[...] כפי שציין בצדק כבוד בית הדין בדיון שהתנהל לפניו בתאריך 3.4.16 [...] הרי פסיקה חדשה של בית המשפט העליון שינתה את ההלכה הקיימת בדבר סמכות בתי הדין הרבניים לדון במזונות הילדים כאמור בסעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים [...] במסגרת הדיון טענה הח"מ [= ב"כ האישה] כי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הסמכות לדון במזונות הקטנים, במקרה זה, אינה נתונה לבית הדין הנכבד מחמת תביעת גירושין לא כנה ומחמת כריכה לא כנה בפרט בעניין מזונות הקטנים.

מכל מקום נראה להרחיב קצת את היריעה בעניין אקוטי זה של סמכות בית הדין הרבני במזונות הילדים, וכדלהלן.

קניית סמכות על ידי בית הדין הרבני בעניין מזונות ילדים יכולה שתיעשה מכוח שני סעיפים שונים:

מכוח סעיף 9 לחוק שיפוט בתי דין רבניים הקובע:

“בענייני המעמד האישי של יהודים כמפורט בסעיף 51 לדבר המלך במועצתו על ארץ ישראל 1922–1947' או בפקודת הירושה, אשר בהם אין לבית דין רבני שיפוט ייחודי לפי חוק זה, יהא לבית דין רבני שיפוט לאחר שכל הצדדים הנוגעים בדבר הביעו הסכמתם לכך” –

כאשר בין ענייני המעמד האישי נמצאים מזונות הקטנים ולפיכך החוק חל לגביהם. נוהל זה הוא הנוהג הנפוץ על פיו נהגו בתי הדין לדון בעניין מזונות הקטנים.

ומכוח סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים הקובע כי:

“הוגשה לבית דין רבני תביעת גירושין בין יהודים, אם על ידי האישה ואם על ידי האיש, יהא לבית דין רבני שיפוט ייחודי בכל עניין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות לאשה ולילדי הזוג.”

לשון החוק בסעיף 3 מורה כי לבית הדין הרבני סמכות לדון במזונות הילדים כאשר אלו נכרכות כדין עם תביעת גירושין. להבדיל מסעיף 9, שימוש בסעיף זה אינו מצריך הסכמה של הצד השני ובלבד שתיעשה הכריכה בכנות וכדין.

ברם, פסיקת בית המשפט העליון בעניין שרגאי (בר"ע 120/69). וראה גם ע"א 47/62 בייטר נ' בייטר) שינתה תפיסה זו ואבחנה בין אפשרות התביעה העצמאית של הילדים למזונות מהורים בבית המשפט לבין אפשרות התביעה על ידי ההורה להשבת הוצאותיו למזונות הילדים. להלן ציטוט מפסק הדין האמור:

“כידוע, ניתן לתבוע מזונות לילדים בשתי דרכים. ההורה, המוציא (או עומד להוציא) יציאות למזונות הילד, יכול לתבוע השבתם ממי שחייב לזון את הילד, ואם הייתה אישה תובעת גט, יכול שתביעת מזונות שכזאת תהא כרוכה בתביעת גירושין, ועקב כך תהא בסמכותו הייחודית של בית הדין הרבני, מכוח סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג – 1953 [...] אך הילד יכול בעצמו לתבוע מזונותיו מן ההורה החייב בכך. זוהי תביעת מזונות ממש, ולא רק תביעה להשבת יציאות. התביעה שונה מתביעת ההורה לא רק מבחינת מהותה, אלא גם מבחינת בעלי הדין העומדים בפני בית המשפט או בית הדין ומתדיינים. שבו בזמן שבמקרה הראשון מתדיינים ההורים בינם לבין עצמם, מתדיין במקרה השני הילד עם ההורה הנתבע [...]

תביעת מזונות של הילד, בין אם הוא מיוצג על ידי האם ובין על ידי אפוטרופוס אחר, לעולם לא תהא בגדר סמכותו הייחודית של בית הדין הרבני, ומפאת השוני האמור אף אינה יכולה להיות 'כרוכה' בתביעת גירושין כאמור בסעיף 3 הנ"ל.”

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפי הלכת שרגאי מסגרת הסמכות של בית הדין מוגבלת לדיון עבור תביעת השבת הוצאות של ההורה שהקטין נמצא במשמורתו מן ההורה השני, מאחר שבמסגרת זו הדיון הוא בין שני ההורים ויכול הוא להיכרך לתביעת הגירושין ביניהם.

נמצא על פי הלכה זו, שלעולם שמורה לקטין הזכות לשוב ולפתוח את נושא המזונות בבית המשפט במסגרת תביעה עצמאית למזונות והוא אינו כבול להסכם שערכו הוריו. שהרי המסגרת הדיונית בבית הדין היא בין שני בני הזוג והיא נוגעת להשבת הוצאות, אך הקטין עצמו מעולם לא היה צד להליך ולפיכך אין מניעה שיפתח תביעת מזונות בשמו הוא בכל ערכאה שיבחר.

במשך שנים נהגו בתי הדין על פי עיקרון זה. אך בשנים האחרונות נראה שמגמת הפסיקה מכוונת לרוח חדשה המאפשרת כריכת מזונות קטנים בבתי הדין.

כך כתבה נשיאת בית המשפט דהיום, מ' נאור בבג"ץ 6929/10 (פלוגית נ' בית הדין הרבני הגדול 2013, להלן: בג"ץ 6929/10), בפסקאות 13, 18 ו-24:

"[...] אף לבית הדין הרבני נתונה סמכות לדון במזונות ילדים, בשני מקרים עיקריים: ראשית, כאמור לעיל, במקרים בהם עניין המזונות נכרך כדין בתביעת גירושין שהוגשה לבית הדין (סעיף 3 לחוק השיפוט; לתנאי הכריכה ראו: בג"ץ 8497/00 פייג-פלמן נ' פלמן, פ"ד נז(2) 118, 132 (2003) (להלן: פרשת פלמן)). במקרה שכזה סמכותו של בית הדין לדון במזונות הילדים היא כאמור סמכות ייחודית-מקורית, המוציאה את סמכותם של בתי המשפט לענייני משפחה. שנית, נתונה לבית הדין הרבני סמכות לדון במזונות ילדים במקרים בהם הוסכם כך בין הצדדים (סעיף 9 לחוק השיפוט).

"[...] ראשית, כפי שציינתי לעיל, הסמכות לדיון במזונות ילדים בבית הדין הרבני יכולה להתבסס על שלושה אדנים חלופיים: כריכה כדין, הסכמת הצדדים, או סמכות נלווית (נמשכת). בהעדר כריכה ובהעדר הסכמה – ואלו הם פני הדברים בענייננו – מקור סמכותו של בית הדין לדון בתביעה להפחתת מזונות עקב שינוי נסיבות יכול להימצא בסמכות הנמשכת, ובה בלבד.

"[...] אם תישמע דעתי נקבע שלבית דין רבני המאשר הסכם גירושין ללא דיון של לגופו של עניין אין סמכות נמשכת לדון בתביעה להפחתת מזונות הילדים. בכך אין כאמור כדי לגרוע מסמכותו המקורית לדון בענייני מזונות ילדים מכוח כריכה, וכן בסמכותו מכוח הסכמת הצדדים לדון בענייני מזונות. ואולם בהעדר כריכה, בהעדר הסכמה בין הצדדים להקנות את הסמכות לבית הדין הרבני, ובהעדר דיון לגופו של הסכם שבין הצדדים, לרבות בסוגיית מזונות הילדים – מצוי עניין מזונות הילדים מחוץ לגדרי סמכותו של בית הדין."

וכך גם בדבריה של השופטת ע' ארבל באותו פסק דין:

"אני מצטרפת לפסק דינה המקיף של חברתי השופטת מ' נאור [...] כמוכן שאין באמור לגרוע מסמכותו המקורית של בית הדין לדון בענייני מזונות ילדים שנכרכו בתביעת גירושין כדין ובכנות [...]"

על דרך זו כתבה הנשיאה כיום, השופטת נאור, גם בבג"ץ 8533/13 (פלוגית נ' בית הדין הרבני הגדול 2014, להלן: בג"ץ 8533/13, פסקה 29):

"בכך נבדלת סוגיית ברית המילה מסוגיות אחרות, אשר נפסק כי הן בנות כריכה בתביעת הגירושין, כדוגמת המשמורת הפיזית, קביעת נטל הוצאות המחייבה של ילדי בני הזוג המתגרשים זה מזה [...] סוגיות אלה קשורות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במהותן, באופן ישיר ואמיץ, בהליכי הגירושין והכרעה בהם מתחייבת מעצם שינוי הנסיבות הנובע מהגירושין [...] הפקעת הנישואין מצריכה גם קביעה בעניין מזונות הילדים, שכן כבר אין בנמצא קופה משותפת.

בדומה לכך פסק לאחרונה גם השופט נ' הנדל, בבג"ץ 5933/14 (פלוגית נ' בית הדין הרבני הגדול): "כבר נפסק כי מזונות קטינים הוא עניין הניתן לכריכה."

עם זאת מוסיף השופט הנדל ומבהיר כי למרות הגשת תביעת המזונות אל בית הדין הרבני, "תביעת מזונות עצמאית של קטין, יכול שתידון בבית המשפט לענייני משפחה על אף קיומו של הליך קודם בבית הדין הרבני", כשהוא מפנה אל פסק 4407/12, שיובא להלן, ואל המשך דבריה של הנשיאה נאור בפסק דינה דלעיל.

כנגד פסק דינו של השופט הנדל הוגשה בקשה לדיון נוסף (דנג"ץ 6454/14 פלוגית נ' פלוני), בטענה כי יש בפסק דינו של השופט הנדל, המאפשר כריכת מזונות ילדים, משום שינוי הלכה העומדת בסתירה להלכה קודמת של בית המשפט העליון מקדמת דנא, בלא שהוקדש לשם כך דיון ממצה ומספק. נשיא בית המשפט (דאז) א' גרוניס דחה את הבקשה והבהיר כי למעשה אין סתירה בין האמירות השונות ולא שונתה ההלכה העקרונית בנושא זה, ועם זאת, כפי שהתבטאו שופטי העליון, עדיין מוסמך בית הדין לדון בתביעת מזונות הנכרכת אל תביעת הגירושין.

ואלו דבריו:

"בפסק הדין לא נקבעה הלכה חדשה [...] בפסק הדין אף לא נקבעה הלכה העומדת בסתירה להלכות קודמות של בית המשפט העליון, כנטען על ידי העותרת. כפי שנפסק, ניתן לכרוך בתביעת גירושין את סוגיית מזונות הילדים (ראו, ע"א 118/80 גבעולי נ' גבעולי, פ"ד לד(4) 155, 158 (1980)). אולם, עוד כפי שנפסק, כריכה זו אינה מונעת הגשת תביעת מזונות עצמאית על ידי הקטין לבית המשפט לענייני משפחה. העניין הכרוך בבית הדין הרבני הוא אפוא במישור היחסים שבין בני הזוג, לעניין השבת הוצאות שבהן נושא אחד מבני הזוג בקשר לגידול הילדים (שם; וראו גם, בר"ע 120/69 שרגאי נ' שרגאי, פ"ד כג(2) 171 (1969); בג"ץ 8533/13 פלוגית נ' בית הדין הרבני הגדול, פסקה 30 לחוות-דעתה של המשנה לנשיא מ' נאור (29.6.2014))."

מכאן הפנה הנשיא (דאז) גרוניס אל פסק הדין בבג"ץ 4407/12 (פלוגית נ' בית הדין הרבני הגדול לערעורים, להלן: בג"ץ 4407/14) וקשר נושא זה של כריכת תביעת המזונות בבית הדין הרבני אל הכללים אשר נקבעו בבג"ץ זה:

"באילו תנאים יכולה התביעה העצמאית של הקטין לבית המשפט לענייני משפחה להביא 'לפתיחה מחדש' של הסכמות באשר למזונות הקטין שאליהן הגיעו הוריו בבית הדין הרבני."

אכן, דברי הנשיא גרוניס לכאורה אינם מובנים. הרי מן המקובץ בפסק הדין המעורער והקודמים לו שהובאו לעיל עולה כי לבית הדין הרבני יש סמכות לדון לפי סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים, וכיצד עולה הדבר בקנה אחד עם הלכת שרגאי שעל פיה נהגו כל השנים.

נראה שאת יישוב דברים אלו אפשר למצוא בדברי הנשיא גרוניס עצמו בציונו לבג"ץ 4407/12 (פלוגית נ' בית הדין הרבני הגדול לערעורים). בפסק הדין ההוא שינה השופט עמית את הבחינה הנדרשת באפשרות של תביעה מחודשת של הקטין. במקום מבחן פרוצדוראלי כפי שהיה נהוג עד אותו זמן, אם התביעה היא בשם האם או בשם הקטין, נקבע המבחן המהותי לפיו תיבחן השאלה אם התקיים דיון משמעותי ורציני לגופו של עניין בצרכי הקטין ואפשרויות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תשלום המזונות עבורו. אם התשובה חיובית לא ייפתח דיון מחודש בשאלה זו, אף לא בבית המשפט.

ואלו דבריו:

“הגישה בהלכת עברון, המדגישה את המבחן הפרוצדוראלי, השתנתה עם חלוף הזמן לגישה שמיקדה את הדגש במבחן המהותי. על פי מבחן זה, אין צורך בהגשת תביעה נפרדת ובדיון נפרד בעניינו של הקטין, ודי בכך שבית המשפט דן לגופו בעניין מזונות הילדים, ובחן את ההסכם שנערך בין בני הזוג תוך התייחסות לטובת הילדים ולמזונותיהם.”

מתוך דברי השופט עמית עולה, שיש חשיבות פחותה לשאלת המתדיינים – אם זו האם או הילד, ועיקר החשיבות נתונה לשאלה העקרונית – אם התקיים דיון בצרכי הילד עצמו. במקרה שהתשובה חיובית לא ניתן יהיה להפקיע את הסמכות של הערכאה הראשונה שדנה בכך.

ועוד שם:

“התביעה העצמאית אינה עצמאית כלל: ההבחנה בין הקטין לבין ההורה המייצג אותו היא לעתים קרובות פיקציה. התביעה הראשונה מוגשת על ידי ההורה בשמו של הקטין, וגם התביעה השנייה מוגשת על ידי ההורה בשמו של הקטין, אך הפעם כתובענה נפרדת ככובע של תביעה עצמאית.”

כאמור, הנשיא גרוניס הפנה לפסק הדין האמור, כרוצה לומר: אין לנו עניין יותר לעסוק בשאלות הסמכות הקדם דיוניות, אין לדון בשאלת הבעל דין הפורמלי החתום על כתב התביעה, (כנראה מאחר שנעשה שימוש ציני בתביעות האם כביכול בשם הילדים), מעתה המהות היא זו שתקבע אם אכן יש לקטינים סיבה לתביעה מחודשת של מזונותיהם. רק אם לא התקיים דיון מעמיק בעניינם או לחילופין כאשר הכרעת הדין גובלת בחוסר מידתיות קיצונית יוכלו הקטינים לפתוח בתביעה עצמאית.

משכך, אפשר לומר כי היטשטש הגבול המלאכותי שנעשה בהלכת שרגאי בין מזונות ישירים לילדים לבין תביעת השבת הוצאות, שכן גם לאור הלכת שרגאי אפשר היה לתבוע השבת הוצאות עתידיים כפי העולה מהניסוח שם:

“ההורה, המוציא (או עומד להוציא) יציאות למזונות הילד, יכול לתבוע השבתם ממי שחייב לזון את הילד, ואם הייתה אישה תובעת גט, יכול שתביעת מזונות שכזאת תהא כרוכה בתביעת גירושין.”

לאמור: אין נפקות מעשית מהותית בין התביעות על אף השוני בכותרת הדיונית. הנפקות העיקרית הייתה רק לעניין הפורמאליטיקה של התביעה – שמאחר שהתובעת היא האם, הקטין יכול לעולם לתבוע תביעה עצמאית.

כאמור, השוני הפורמלי היווה את הבסיס להלכת שרגאי שלפיה אין בית הדין הרבני קונה סמכות במזונות ילדים.

לפיכך, לאחר ששונתה הגישה כאמור, והמדד הקובע אינו הצד הפורמלי של הדיון אלא התוכן והמהות של הדיון. שוב אין מקום להכרעה זו וגם במקרה שהאם היא זו שתבעה בשמה היא – ככל שתוכן הדיון יהיה זהה לדיון שבו הקטין יהיה התובע, אין מקום לשמוט את הסמכות מידי בית הדין הרבני.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המובן מהאמור, שאף על פי שסמכות בית הדין מתפרסת רק על תביעות שבין בני הזוג, מאחר שמהות הדיון בעניין מזונות הילדים ככלל זה למהות ותוכן הדיון העצמאי של תביעת מזונות הקטינים, לפיכך יש לראות בחיוב את אפשרות הכריכה וקניית הסמכות לבית הדין.

כמובן, אין בכל האמור למנוע מהקטינים לתבוע תביעה עצמאית למזונותיהם במובן הפורמלי של המשפט. אך הדיון בעניין זה ייקבע לאור הממצאים שנעשו בדיון בין בני הזוג ובבחינה מדוקדקת של צרכיהם לראות אם נתקיימו בדיון הראשוני.

די באמור כדי להבין כיצד מתיישבת החלטת הבג"ץ האמורה עם קביעת הנשיא גרוניס כי "בפסק הדין לא נקבעה הלכה חדשה".

ואכן, בתי הדין ברחבי הארץ כבר עשו "מעשה בית דין" כפי הרוח העולה מן ההחלטות האחרונות של בג"ץ וקבעו כי יש סמכות למזונות ילדים שנכרכו כדין לתביעת גירושין. (ראה החלטות: ביה"ד ת"א בתיק 1045103/2; ביה"ד הרבני חיפה בתיק 1048776/4 וביה"ד נתניה בתיק 1005225/1 וכן גם בהכרעת ביה"ד הגדול בתיק 936295/1).

גם בתי המשפט, בחלקם, אימצו גישה זו.

ראה האמור בהרחבה בתמ"ש 15-07-58482 (בית המשפט לענייני משפחה ירושלים, כב' השופט ערן שילה, לא פורסם), שם צוטט מרמ"ש (מחוזי חיפה, כב' השופט ג'יוסי) 14-12-4566 (ד' נגד א') (26.7.15):

"יחד עם זאת ובהתייחס לפסק הדין בבג"ץ הנ"ל, סבורני כי יש בדברי כב' הנשיא (בדימוס) השופט א' גרוניס בדנג"ץ 6454/14 פלונית נ' פלוני ובית הדין הרבני (23.12.14) הסיר את אותה אי בהירות בנושא שהתעורר בעקבות בג"ץ 5933/14 והבהיר כי ניתן לכרוך בתביעת גירושין את סוגיית מזונות הילדים כפי שנפסק עוד בעבר, אולם כריכה זו אינה מונעת הגשת תביעת מזונות עצמאית על ידי הקטין לבית המשפט לענייני משפחה" (ההדגשה – של כב' השופט ערן שילה).

כן ראה האמור בתמ"ש 15-04-34853 (בית המשפט לענייני משפחה ירושלים, כב' השופטת אירית בן דור ליבל, לא פורסם):

"אשר לטענתה כי לא ניתן לכרוך מזונות קטינים, אכן אין חולק כי זו הייתה ההלכה עד לא מכבר.

ואולם, כפי שנכתב בהחלטות רבות שיצאו מלפני בתי המשפט למשפחה, במספר פסקי דין שניתנו לאחרונה ציין בית המשפט העליון כי ניתן לכרוך מזונות קטינים. בפרט לא ניתן להתעלם מהעובדה, שבפסק דין מיום 11.9.14 קבע בית המשפט העליון – בהרכב שלושה – כי "כבר נפסק כי מזונות קטינים הוא עניין הניתן לכריכה" (בג"ץ 5933/14 פלונית נ' פלוני) (11.9.14), ועל יסוד הכרעה זו גם דחה את העתירה שלפניו. אין אחידות אצל שופטי בתי המשפט למשפחה בפרשנות פסיקה זו של בית המשפט העליון. כפי שהפנו הצדדים בטיעוניהם, ניתן למצוא שופטים המפרשים את החלטות בית המשפט העליון כשינוי ההלכה, ויש הסבורים כי אין אלה אלא אמרות אגב בפסק דין אשר אין בכוחן לשנות הלכה משכבר הימים. אינני קובעת כי משמעות פסיקה זו היא בהכרח שינוי ההלכה, וייתכן כי ההלכה לא השתנתה. ברם, דומני כי כמו לבתי המשפט גם לבתי הדין הרבניים הכוח והסמכות לפרש פסיקה זו ולקבוע אם יש בה לשנות הלכה משכבר הימים, אם לאו. סבורני כי אין לבית משפט זה עדיפות נורמטיבית על הכרעות בתי הדין הרבניים באופן שמאפשר לבית המשפט להתעלם מהחלטותיהם."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

[ור' עוד בהחלטת אב"ד חיפה – הגר"י אושינסקי בתיק 1048776/4, י"ג בכסלו התשע"ו (25/11/2015).]

יפים הם דבריו של ד"ר א' מעוז במאמרו: 'כרוך זה הכרוך על עקבינו, על הכריכה בתביעת הגירושין' (עיוני משפט כרך יד עמוד 113) לענייננו:

"כריכת מזונותיהם של הילדים בתביעת הגירושין בין ההורים לא רק שהיא מוכתבת על ידי לשונו של סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים, אלא אף רצויה, ברוב המקרים, לגופה."

ושם (עמוד 114): "מכל הטעמים האמורים, לא מצאנו לא הצדקה פורמאלית, אף לא עניינית לצמצום סמכותם של בתי הדין הרבניים בעניין מזונות הילדים."

בעניין זה יש גם להדגיש כי גם אם בית הדין הרבני טרם הוציא פסק דין או החלטה בעניין מזונות הילדים שתביעה בעניינם הוגשה אליו, אלא רק קבע לשם כך דיון, וכל שכן, אם כבר החל לדון בעניינם, על פי עקרון 'הכיבוד ההדדי בין הערכאות', כפי שמתווה בג"ץ 8497/00 (פייג-פלמן נ' פלמן), ועיקרון ההימנעות מקיום "הליכים זהים באותו עניין בבית משפט ובבית דין רבני בעת ובעונה אחת", כפי שנקבע בע"א 2626/90 (אברהם ראש חודש נ' מירה ראש חודש, פ"מ מונ) (3 205) – הרי שאין לבית המשפט לעסוק בעניין מזונות הילדים כל עוד אלה נידונים בסמכות בבית הדין הרבני.

על כן, כאשר הוגשה תביעת מזונות כרוכה בבית הדין הרבני, על דרך הכלל, על בית המשפט לענייני משפחה להימנע מלהיזקק לתביעת מזונות מאוחרת ומקבילה המוגשת אליו, לרוב, על ידי ההורה המשמורן בשם הילדים. רק אם נוכח בית המשפט לדעת באופן פוזיטיבי, כי בסופו של הליך עניינם של הילדים לא נדרון בבית הדין הרבני כנדרש או כי ההחלטה בעניינם מקפחת אותם, אז הוא מקומה הראוי של תביעת המזונות העצמאית הבאה להגן על עניינם של הקטינים.

אמנם אין אנו נצרכים לקבוע מסמרות בעניין זה בנידון שלפנינו, שכן כפי האמור, ב"כ האישה הסכימה עם פרשנות בית הדין שפסיקת בג"ץ האמורה מאפשרת כריכה גם במזונות ילדים – טיעוניה התבססו רק על חוסר הכנות, לדעתה, שיש בתביעת הגירושין של הבעל, ומאחר שנקבע לעיל שתביעת הבעל הייתה כנה ושהכריכה נעשתה כדין, נמצא שבית הדין קנה סמכות כדין בעניין מזונות הילדים גם מכוח סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים.

מסקנה

לאור האמור, בית הדין קובע כי הסמכות בעניין מזונות הילדים נתונה לבית דין זה כדין.

ניתן לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ד' בכסלו התשע"ז (4.12.2016).

הרב יאיר לרנר

הרב רפאל י' בן שמעון

הרב אברהם שינדלר